

MARTA ALÒS
BRAHIM YAABED

Entre imams i capellans

Diàleg obert sobre la societat,
la cultura i la religió

Pròleg de
VICENÇ VILLATORO

Pagès editors

© Brahim Ould Mohamed Mahimond i Marta Alòs López, 2007

© del pròleg: Vicenç Villatoro, 2007

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2010

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició digital (e-pub): maig de 2010

ISBN: 978-84-9779-928-7

Aquesta edició correspon als continguts
de la segona edició (reimpressió) en format paper de març de 2008

PRÒLEG

Els fonaments del diàleg

Escriure cartes és com tibar cireres d'un cistell: una porta a una altra, no és possible fer un pla sistemàtic, un comentari o un record provoquen, per associació, l'aparició d'un altre record i d'un altre comentari, i així lentament el cistell es va buidant i totes les cireres són recollides. Marta Alòs i Brahim Yaabed han mantingut durant uns mesos una correspondència diguem-ne clàssica, s'han anat escrivint i responent cartes; suposo que gràcies en part a la revifada del gènere epistolar que ha representat la comoditat i la rapidesa del correu electrònic.

Suposo que des de bon començament intuïen que aquesta correspondència seva tenia un valor públic, era un exercici a la vegada literari i cívic, i per tant que acabaria desembocant en la publicació. Però molt bona part dels clàssics de la literatura epistolar han estat escrits així, amb consciència literària, preparats per ser vistos i llegits per altres ulls. Certament, això determina una opció d'estil i li pot treure l'espontaneïtat desaturada de les cartes estrictament privades (Segur que les privades no estan també molt pensades i estudiades?), però també l'afina, el precisa. Els escriptors sempre han fet una còpia de les seves cartes, perquè escriure literatura comporta una certa voluntat de posteritat, una vocació de permanència.

En qualsevol cas, la Marta Alòs i Brahim Yaabed no han trencat cap de les regles del gènere epistolar i s'han intercanviat cartes, pensaments i records com qui juga una partida de tennis taula: no pas intercalant-se monòlegs, sinó suggerint-se visions i temes. Cada carta és la resposta a l'anterior, en recull idees i mirades, serveix perquè cadascú regiri en el propi cistell de les cireres per rebuscar-hi amb uns noves ulleres, amb una perspectiva inèdita, que li ha ofert les paraules de l'altre.

Paradoxalment, o no, és que, vistes en conjunt aquestes cartes no planificades que han anat avançant a l'impuls de l'intercanvi espontani, aquestes cireres tibades sense ordre d'un cistell (o potser millor de dos cistells, cadascú del seu) ofereixen una visió considerablement panoràmica, sorprenentment completa. Parlen de la infantesa, del país, de la immigració, de política, de religió, de la gran qüestió de l'islam trasplantat a Occident, de la por al fanatisme i al totalitarisme (i al seu fill predilecte, el terrorisme).

Sembla una paradoxa, però potser no ho és del tot. Quan tibes cireres, acabes agafant totes les que hi ha al cistell. I en el nostre cistell hi tenim aquest panorama de tot allò que ens importa i ens interessa, el panorama de les inquietuds i de les preocupacions i de les il·lusions del nostre temps. En el nostre cistell hi ha les preguntes sobre què passarà amb el nostre país, amb al seva llengua i la seva cultura; hi ha les inquietuds sobre els canvis que porta a les nostres vides i les nostres societats la convivència de persones de procedències culturals ben diverses; hi ha les esperances d'un món nou, però també les pors a l'efervescència de nous fanatismes i nous totalitarismes, molt sovint vinculats a qüestions de religió i d'identitat. Això és el que hi ha als cistells. Per tant, és el que surt d'una manera natural quan tibes les cireres, quan escrius cartes.

De tota manera, és obvi que en aquest cas hi ha un factor d'interès afegit en aquesta correspondència. Per dir-ho d'alguna manera —i prometo que és l'última ocasió en la que estiro la comparació inicial—, els dos corresponents treuen cireres de cistells ben diferents. Això passa sempre, és clar. Cadascú té els seus propis records, els seves vivències i la seva visió del món. Però en aquest cas els dos cistells són particularment distants: de Lleida a Mauritània, del paisatge de la boira al paisatge del desert, d'una tradició i una cultura de matriu catòlica a una de matriu musulmana, d'Europa a l'Àfrica, de qui viu allà on va néixer a qui viu allà on ha volgut anar...

Els dos autors han considerat que aquesta distància entre els seus dos móns de referència era tan essencial que l'han posada en el fonament del títol de l'obra, imams i capellans, el símbol de dos móns. I no és gens estrany

ni gens extemporani que hagin anat a buscar aquest símbol de la diferència en el vocabulari religiós. Ni en la geografia ni en el color de la pell ni en les idees. En la matriu religiosa que tant ens conforma, fins i tot als no creients.

Aquesta diferència és indubtablement una de les riqueses del llibre. Però jo diria que és la seva riquesa literària més que no pas ideològica. Literàriament, el fet de poder reunir dos paisatges distants, dues infanteses tan allunyades, el fet de poder presentar de primera mà i amb un estil acolorit i sincer un món tan exòtic per a nosaltres com és el de Mauritània, dóna a aquesta correspondència un interès afegit. Literari i informatiu, si es vol. Ens parla d'una realitat interessant i ho fa d'una manera que la relaciona directament amb la nostra, a través del diàleg entre dues veus.

Però, des del punt de vista ideològic, no crec que el valor màxim d'aquesta correspondència sigui el diàleg entre diferents. No crec que el seu valor sigui que el món dels imams i el món dels capellans, entesos uns i altres com a símbols de dues matrius culturals diferents, es posin a parlar des de la seva diferència. Personalment, no he cregut mai que el tòpic segons el qual parlant la gent s'entén sigui universalment cert. Al contrari, de vegades parlant la gent es desentén, es deixa d'entendre. No crec que els problemes del món, els problemes de relació entre Occident i el món islàmic, l'existència de l'islamisme radical com a nova deriva del totalitarisme, neixin d'un dèficit de diàleg i que això s'arregla simplement parlant.

Aquesta versió angèlica, tan estesa a Occident, és la forma d'un nou relativisme cultural i moral en què tot és igual a tot, en el qual no hi ha coses i actituds bones i dolentes, en què no hi ha valors universals, sinó simplement cultures diferents, cadascuna amb la seva visió del món, totes elles igual de respectables. Aquella frase que es va fer servir en les manifestacions islamistes contra les caricatures de Mahoma: per vosaltres és sagrada la llibertat d'expressió i per nosaltres és sagrat el Profeta. Doncs no és simètric. No estem parlant ben bé del mateix. No és fàcil dialogar, sobre aquest fonament.

Certament, conèixer els altres és un bé. La informació és necessària. Però el diàleg només és fructífer si hi ha alguna cosa en comú, un fonament compartit. A partir d'aquí, tanta diferència com calgui. Però amb unes regles de joc compartides i acceptades per tothom. Aquest és el gran valor del llibre que tenim a les mans: hi ha diferència entre les dues veus, entre els dos cistells, entre les dues tradicions culturals. Però hi ha un ampli terreny compartit. El diàleg entre dues persones que no comparteixen unes regles comunes de convivència és un diàleg de sords, són dos monòlegs. Només és fructífer el diàleg entre els qui comparteixen un terreny de joc essencial i a partir d'aquí l'enriqueixen amb les seves diferències.

Marta Alòs i Brahim Yaabed són molt diferents, però també són molt iguals. No és irrellevant que tots dos siguin militants d'un mateix partit polític, que és també el meu. Però sobretot —i això té un lligam natural amb aquesta militància— comparteixen la centralitat d'uns valors de respecte a les persones, de sinceritat democràtica, de respecte a la llibertat individual, de capacitat de distingir entre el terreny de la religió i el terreny de la vida civil. I comparteixen un país i, en aquest llibre, unes paraules i una llengua. Juguen en un mateix terreny de joc. El terreny de joc de la democràcia, de la llibertat, dels drets humans i de l'estimació pel país que comparteixen.

Si no compartissin això, la seva correspondència no seria un veritable diàleg: parlarien, però no s'entendrien. Com que ho comparteixen, les seves cartes són un diàleg veritable, des de la igualtat i des de la diferència. Podem compartir moltes coses de les que diuen. Podem no compartir-ne moltes altres. Però compartim també el gust per sentir-los. Potser perquè en el fons també compartim el terreny de joc en el que es mouen. Si ens posem d'acord en això, en el que és essencial, la llibertat, el dret de l'individu, la democràcia, el país, la llengua, com més diferents, millor.

VICENÇ VILLATORO

de: marta alos@
a: brahim yaabed@

Benvolgut Brahim,

Com pots comprovar sóc dona de paraula. Durant el dinar que vaig tenir el plaer de poder compartir amb tu després de la Jornada per a la Immigració que es va celebrar fa tot just una setmana al Col·legi d'Enginyers, em vaig comprometre a escriure't i ja ho veus, aquí tens la meva primera carta.

Pel que fa a la Jornada, ja ho vam comentar a bastament tot dinant: seran necessàries moltes més trobades com aquesta si és que volem aconseguir trencar barreres i fer entendre que el fenomen de la immigració no és un problema sinó una realitat que hem de saber gestionar.

Encara arrossegues aquell refredat que vas enxampar a la meva ciutat? És la nostra boira, ja t'ho vaig sentenciar, la culpable de tot plegat. Són els núvols baixos que estimen massa Lleida i que s'entossudeixen a no voler-nos abandonar fins que l'hivern també comença a fer figa, vet aquí. El nostre poeta, el malaurat Màrius Torres, carregat d'espiritualitat ja va deixar escrit que "la boira era fidel com el seu esperit" tot i que a mi m'agrada més la sentència punyent de l'apotecari d'Agramunt, Guillem Viladot: "Dins la boira tots ens defensem del que som perquè oblidem què és l'altre!" Per cert, a Mauritània també hi teniu boira? Recordo que em vas comentar que durant l'estiu, el dia que al desert bufava el vent del nord-est, les tempestes de sorra eren un veritable mal de cap. El temut Irifi!, el vas anomenar amb respecte. Em vas explicar que l'Irifi és un vent roent que apareix al

bell mig de la xafogor irrespirable d'estiu i que, de sobte, comença a aixecar la sorra, que s'entafora pels llocs més inversemblants del cos. Suposo que el mullim que deixa en els cabells lleidatans la boira no deu tenir res a veure amb la picor que la sorra provoca en els cossos esvelts dels mauritans.

Cordialment,
Marta

de: brahim yaabed@

a: marta alos@

Benvolguda Marta,

No saps quina alegria més gran vaig tenir en rebre notícies teves, tot i que he de reconèixer que no les esperava tan aviat. L'engrescador dinar cosmopolita que vam compartir em va enriquir moltíssim, malgrat la calipàndria que em va causar el clima de l'hospitalària Terra Ferma. Un petit contratemps del qual, gràcies a Déu, ja m'he recuperat del tot.

Pel que fa al contingut de la Jornada, t'he de comentar que n'estic molt content. I tant de bo celebrem amb més freqüència reflexions com aquestes a l'entorn del fenomen de la immigració que esdevé cada cop més una maltempsada per a les nostres estructures socials i de convivència.

Però avui no vull parlar d'aquest tema, perquè amb els teus comentaris climatològics m'has fet venir una gran nostàlgia tot recordant els paisatges de la meua terra natal.

Uns paisatges que tot i que aparentment semblen tan buits, en realitat aixopluguen infinites riqueses. Marta, no et pots imaginar el món que representa el desert. Jo et parlava de l'Irifi amb respecte, és cert, però no recordo res d'aquesta natura "desèrtica" que no mereixi una atenció especial.

Les seves dunes de sorra daurada que durant el dia s'utilitzen com a estenedor per a qualsevol tipus de roba, i que a la nit són l'aixopluc idoni per a trobades idíl·liques i reunions amb els amics. Des dels cims de les dunes més altes, la contemplació de la lluna plena és tot un privilegi.

El xiuxiueig dels grans de les dunites arrossegats per les brises del vespre trenca amb el silenci convertint-se en el lloc més idoni per l'aprenentatge espiritual. Segur que a Guillem Viladot li hagués inspirat moltíssim passejar per les planades del desert. I quina dosi de saviesa té aquesta citació seva!

Amb aquestes descripcions que t'he fet, Marta, només et volia il·lustrar alguns paisatges fascinadors, dels enormes contrastos de la terra del meu pare.

Em preguntaves si en teníem, de boira, a Mauritània. I tant que n'hi ha! A més a més, de vegades és tan espessa que fins i tot no tenim gens de visibilitat. Per tant, la mullena que teniu a Lleida també la tenim nosaltres encara que de forma més ocasional. Pel que fa a les conseqüències de les tempestes de sorra, a més a més de la picor que aquesta ens provoca i de com s'esmuny pels viaranys dels nostres cossos, et destacaria els desplaçaments que acaben provocant en les dunes. T'ho subratllo perquè no oblidaré mai una casa que la meua família va haver d'abandonar per deixar pas a l'arribada d'una imparable duna gegant. Potser a Lleida situacions desagradables com aquestes només succeeixen amb les riuades o amb les nevades, oi?

Brahim

de: marta alos@
a: brahim yaabed@

Benvolgut Brahim,

Potser, tot plegat hagi estat fruit de la casualitat però l'endemà mateix de rebre la teva carta, em vaig llevar amb la ciutat coberta d'una fina capa de neu. M'agrada veure com les volves es van acumulant als ampits de les finestres de casa. Quan veig que hi ha prou gruix, hi enfonso el dit i dibuixo camins entre la neu. Aquest paisatge fa Nadal.

Amb la família ahir ens vam entretenir fent el pessebre. Enguany l'hem renovat amb les figuretes que hem comprat al mercat de Santa Llúcia, però el caganer, encara que ja està una mica despintat, és el de tota la vida i com que som uns nostàlgics no l'hem volgut substituir. El meu padrí sempre deia que, perquè el caganer porti goig i alegria a les cases, aquest ha de lluir una barretina i fumar amb pipa i jo, a més a més, encara no he pogut trobar a les botigues un altre caganer que llueixi aquests atributs pel que sembla tan tradicionals. Ja ho veus, Brahim, els catalans som escatològics de mena perquè, si no, com s'entén que col·loquem una figureta fent de cos en una representació del naixement de Jesús? Com ho veus, tu?

Aquests dies els carrers van més plens que mai. Els aparadors estan atapeïts de joguines esperant que els nens donin als pares el tret de sortida. Pobres progenitors!, tothora disposats a acomplir els desitjos desmesurats d'aquests nous petits dictadors que la nostra societat del benestar ha creat. Regals i més regals per tal d'aconterar una societat opulenta que es pensa que la clau de la felicitat està en el consum.

Durant aquests dies la gent sembla que s'hagi tornat boja. Entrant i sortint de les botigues amb la targeta de crèdit entre les dents. Comprar, comprar, comprar! És la societat del consum! I els productors d'aquest consumisme ferotge són prou intel·ligents per a fabricar articles que la gent realment no necessita i que de vegades ni tan sols no havia pensat mai que els pogués arribar a desitjar! Però com es pot canviar una societat que ha de consumir perquè la cadena de producció de cap manera no es pot aturar? És aquest un problema que algun dia els països desenvolupats hauran de tractar seriosament si és que es pretén aconseguir un món millor.

Que diferent es deu veure des del teu país, Brahim. Sempre dic que el món es compon de dues grans castes: la dels qui tenen més menjar que gana i la dels qui tenen més gana que menjar. I el continent africà lamentablement sempre li ha tocat ballar amb la més lletja i formar part de la segona casta. Haurem de parlar en una propera carta dels motius pels quals països com l'Índia o la Xina estan demostrant que poden esdevenir una potència econòmica i l'Àfrica, en canvi, continua sense aixecar cap.

Una abraçada i espero que t'agradi la felicitació de Nadal que t'adjunto.

Marta

de: brahim yaabed@

a: marta alos@

Hola Marta,

M'he quedat ben sorprès amb la frase que m'escrivies en la teva darrera carta: "Dibuixar camins entre la neu." I saps per què? Doncs perquè al desert també sovint fem filigranes amb la sorra i, per tant, també obrim camins encara que aquests siguin de color daurat. Fins i tot els mags i les bruixes que tenim fan les seves endevinalles traçant línies en la sorra i llançant-t'hi boles al damunt. Els més respectats d'aquests vidents, sempre acostumen a disposar d'alguna safata de fusta plena de sorra, i en lloc de boles utilitzen pedres precioses que juntament amb la "geometria mística", serveixen per a dur a terme les seves prediccions visionàries. Diuen que al regne mineral, les pedres precioses tenen més poder esotèric, com els éssers humans en el seu regne, saps. Tu què en penses?

L'única diferència, però, entre Lleida i Boutilimit, és que a les terres de ponent, de neu, només teniu a l'hivern, i això només de tant en tant, mentre que la ciutat santa del sud de Mauritània, de sorra, en tindrà tota l'eternitat.

Saps, Marta, ara que t'he esmentat Boutilimit no puc resistir la temptació de dedicar-hi una part de la meva carta. Em permetes que et parli una mica de la ciutat que forma part de la meva ascendència paterna? Boutilimit, com Shinguitti al nord i Walata al sud-est de Mauritània, és una ciutat màgica. Els seus habitants s'han habituat a la vida ascètica i això ha fet que en aquesta zona hi hagin nascut grans mestres de la mística.

Et puc donar noms com: Yakoub Ould Cheikh Sidiya (amic de la nostra família), Eli Cheikh Ould Moma,

Cheikh Saadbou, tots ells del segle xx. Al Senegal també va haver-hi un gran mestre espiritual: Cheikh Ahmadou Bamba, de finals del segle XIX. La meva besàvia materna, que va morir l'any 1980 amb més de cent anys, el va conèixer personalment. Ella m'explicava que el Sant Bamba havia exercit una resistència pacífica contra els colonitzadors francesos i que aquests van intentar assassinar-lo tot i que mai no ho van aconseguir, en part, gràcies al domini que tenia de les forces de la natura i de l'esperit. Cada any els seus seguidors fan un pelegrinatge al seu sepulcre situat a la ciutat de Touba M'bake.

De sants africans n'hi ha molts més, i molts d'ells prou importants, tot i que, des del meu punt de vista, aquests que t'he comentat són els més poderosos espiritualment parlant.

Com gairebé tots els poblats del desert, Boutilimit també gaudeix d'un oasi abraçadabrant. L'aigua que s'extreu del pou, al mig del seu palmerar, mitjançant un mecanisme que et resultarà del tot arcaic, atès que encara utilitza l'energia animal, és d'una qualitat i d'un sabor celestial!

Tot i que a causa de la dominació colonial hi havia la possibilitat d'accedir a un sistema més modern d'extracció d'aigua, moltes aldees es van estimar més conservar els mètodes tradicionals. I això era per una simple i senzilla raó: abastir d'aigua el poble amb el mètode de sempre és tot un esdeveniment cerimonial. S'acostuma a fer una vegada per setmana tot i que això depèn com és lògic de la població i del bestiar. La gent, la jove sobretot, ha convertit aquest dia en una autèntica diada festiva. És el lloc de trobada dels enamorats i també l'espai on els nois es fan els homenets davant de les noies. Els més agosarats aprofiten els amagatalls que hi ha als troncs de les palmeres seculares i alguns estables del bestiar per amanyagar-se amb les seves estimades donzelles i, si hi ha sort, endur-se el petó setmanal. També n'hi han de molt tossuts que persegueixen la besada donant voltes prop de la Khaima de la que ben aviat serà la seva família

política. Però, això sí, camuflant-se en la foscor de la nit i amb un turbant ben embolicat al cap.

A Mauritània ja fa una bona pila d'anys, trobar-se amb la xicoteta era tota una aventura. Perquè deixar-te veure a la casa de la promesa per caprici, sense una excusa justificada, era considerat de poc assenyat. I tot i tractant-se d'un motiu justificat, el nuvi havia d'adoptar una actitud gairebé servil davant dels seus futurs sogres, com a signe de respecte i admiració.

Marta, més endavant potser et parlaré del romanticisme que envolta el festeig dels mauritans, tot i que ara et voldria continuar explicant algunes vivències que, amb el pas del temps, han anat ocupant un espai important en el conjunt dels meus records més estimats. Com pots comprovar, Marta, a mesura que et vaig escrivint, la memòria em va retornant molts records que ja tenia per oblidats.

Parlar de Boutilimit, de la seva gent culta i hospitalària, de les seves cases argiloses, de les seves barraques i de les seves tendes artesanals, i sobretot del seu oasi, és per mi un record d'adolescència que em té el cor robat.

Tu ja saps Marta que vaig néixer al Senegal, concretament en un barri costaner de Dakar anomenat Medine. Encara que em vaig educar de petit en una escola francesa, el meu pare tenia la dèria que el seu primogènit estudiés l'àrab i la cultura islàmica de la seva terra. O sigui, de Mauritània. Tot i que la meua mare per no deixar-me anar sol al desert i alhora apaivagar el neguit del seu home, em va buscar un mestre particular per aprendre l'Alcorà. Era un dels pocs nens que estudiava al llarg de tot el dia; al matí a l'*école française*, i a la tarda amb el meu *mrabet*, el professor alcorànic. Però el meu progenitor també volia poder parlar amb mi amb la seva llengua materna: *hassaniyà*, l'idioma per excel·lència dels mauritans, tot i que al sud del país també es parlen molts dialectes com el *wolof*, el *tuculor*, el *soninké* i el *bambarà*, i el francès que és la llengua oficial. El *hassaniyà* també s'utilitza a la República del Sàhara Occidental, i

és parlat pels tuaregs del sud d'Algèria, del nord de Mali i també pels que viuen al Níger.

Jo llavors només parlava *wolof* a casa i em deixava la llengua francesa només per a l'escola. Una pràctica que, val a dir, treia de polleguera el senyor Yaabed, el meu pare. Saps, l'actitud de la senyora Diakhatée, la meva benvolguda mare, em recorda ara, tot i que de manera més agradable de relatar, a la de la senyora Beti Mahmoudi de la famosa novel·la *No sense la meva filla*. Segur que has sentit a parlar de la història, basada en un fet real, d'aquesta dona nord-americana casada amb un científic iranià i que, quan aquest va arribar al seu país, va canviar com un mitjó fins al punt de convertir-se en un autèntic antiamericà i de, literalment, segrestar la vida i la voluntat de la seva muller i de la seva filla. T'ho explico així, perquè la meva admirable mare més d'una vegada m'ha explicat l'angoixa que li provocava el fet d'haver-se de separar del seu fill. I malgrat el desacord que hi havia a casa sobre el meu destí, qui va acabar portant l'aigua al seu molí, va ser el meu pare. Quan vaig fer el primer gran viatge de la meua vida tenia vuit anys. Em va tocar viatjar fins a Mauritània, a la ciutat de Nouakchott on vivia una tia meua. Tot just quan feia catorze anys que l'àmplia majoria dels països africans havien assolit la independència. En aquella època, gairebé arreu de l'Àfrica occidental la llengua comuna a les escoles era el francès, però a Mauritània hi havia l'opció també d'aprendre l'àrab i, val a dir, que no em va costar gens aclimatar-m'hi perquè parlava perfectament el francès i entenia l'àrab literari, i a més a més els escrivia.

Tot i que al barri d'al-Ksar de Nouakchott hi havia moltes famílies d'ètnia *wolof* i que, per tant, m'entenia força bé amb els seus fills, veritat és que la mentalitat senegalesa i francòfona amb què vaig aterrar en aquell barri, em feia totalment diferent de la resta d'infants. Les dificultats ja es van manifestar d'antuvi quan tractava amb la canalla de les famílies d'origen nòmada. Per tant, l'origen dels meus maldecaps ja van començar a la

casa mateix on convivia amb els meus cosins. El bon ambient tanmateix, que hi havia em va ajudar molt a aprendre l'idioma local. I no t'ho perdís, Marta, els meus cosins de tant escoltar-me parlar el *wolof*, finalment el van acabar mig parlant.

Set anys més tard, la meua família es va acabar per traslladar definitivament a Mauritània. I l'any 1981, aprofitant les vacances escolars, el meu pare m'envià a Boutilimit per aprofundir en els estudis alcorànics. Aquell viatge em va servir per conscienciar-me de la meua identitat. Com veus, Marta, això podria explicar la facilitat que vaig tenir per sentir-me català, i a més a més catalanista. Perquè d'alguna manera abans d'arribar a viure a la meua estimada Catalunya, ja havia viscut un procés intens d'integració que m'ha servit de referència per adquirir, sense gaires dificultats, els nous valors de la mil·lenària cultura catalana. Tant de bo aquesta experiència serveixi per afavorir la convivència de la nostra societat multiracial i multicultural.

Marta, perquè entenguis la fascinació que em va causar el descobriment de Boutilimit, t'hauria prèviament de resumir tots els detalls del camí que vaig fer abans d'arribar-hi. Llavors jo era un adolescent que provenia d'una ciutat com Dakar, atapeïda de gratacels, i també d'un lloc com Nouakchott, capital de la deserta Mauritània i no cal que et digui que vaig quedar completament meravellat per aquell poblat de tendes enmig d'unes dunes immenses i més altes que algunes palmeres datileres. Allí la gent es nodria d'aliments del tot naturals. Bevia la llet tot just després de sortir de les mamelles de les vaques, de les cabres, de les camelles i de les ovelles sense cap esterilització prèvia. Però quin gust, Marta, que tenia aquella llet! Tot i que no et sabria dir quina era més bona... si la d'ovella o la de cabra perquè totes eren igual de saboroses! La llet que acostumava a sobrar la sotmeten a un procés de fermentació que més tard servirà per fer *zrig* o per acompanyar, ben ensucrada, una mena de pasta feta amb farina de blat o de blat de moro que anomenen *aix* i que és el típic àpat de la nit. En

canvi, el *zrig* és el refresc tradicional dels nòmades. Està elaborat per llet fermentada, una doble proporció d'aigua freda i sucre al gust de qui el prepara. Segur que estaràs pensant: i com és que disposaven d'aigua freda si no tenien neveres? No hi ha cap misteri perquè el procés de refrigeració de l'aigua és ancestral i encara s'utilitza, no solament a les aldees petites sense electricitat, sinó que també a les cases modernes dels barris residencials de les grans ciutats. La saviesa popular ens ha ensenyat que és més saludable beure l'aigua d'una *guirba* que no pas l'aigua freda que s'aconsegueix després de deixar-la una bona estona al refrigerador. I que és una *guirba*?, et deus preguntar. La resposta és ben senzilla, tot i que les limitacions del meu català col·loquial em fa difícil d'explicar-t'ho. Tanmateix, ho intentaré. Tanca els ulls i imagina't una cabra, sí una cabra, tombada potes amunt sense el cap ni els peus. I en lloc de contenir els seus òrgans interns, la pell que conserva la figura de l'animal, està plena d'aigua.

El recipient de pell esdevé totalment estanc mitjançant una tècnica un xic complicada: les potes de l'animal es corden d'un costat i de l'altre, també es lliga el coll amb una corda fina, i llavors es penja en una estructura senzilla feta de dues "v" cap avall, unides per un pal de fusta de la llargada del cos.

És que al desert, Marta, no escorxen els ovins com s'acostuma a fer gairebé arreu del món. Una vegada degollat l'animal (per raons de religió l'expressió més correcta seria: sacrificat), tallen la pell fins a la gola i aleshores, primer amb els dits i després amb el puny de la mà, van separant la pell de la carn. I llavors, quan han recorregut tot el cos, amb una forta travada de la pell despullen la carn.

Com veus hi ha tantes coses diferents entre el teu país i Boutilimit, que quan vaig descobrir la figura del caganer aquí a Catalunya, em vaig quedar de pasta de moniato davant d'aquest catalanet del vostre pessebre. Però què significa realment el caganer, encara que no sempre llueixi una barretina ni fumi amb pipa, en la mitologia catalana, Marta?

Al principi, mentre entre dents em feia un tip de riure, pensava que era una figura per desmitificar una mica la de Jesús i d'interpretar la religió cristiana amb to irònic. És realment per això?

Pel què fa al Nadal, tot i agraint-te la meravellosa nadala que m'has enviat, t'he de confessar que el meu primer cap d'any, després de pocs mesos d'arribar al teu país, vaig quedar bocabadat pels carrers tan enllumenats i col·lapsats de Barcelona. A Àfrica se celebra també el Nadal, per descomptat però, no de la manera que ho celebren aquí. D'antuvi, aquesta tradició arrelada en el món occidental d'atorgar tot el protagonisme als nens petits, allà no existeix. Perquè com tu mateixa ja esmentaves, les rendes dels africans no estan per comprar joguines ni per donar presents. Si més no, a les cases de la pràctica majoria de les famílies africanes. Tampoc no s'embelleixen els barris de l'Àfrica per Nadal. A tot estirar les entrades de les poques esglésies que llavors semblen disfressar-se d'una forma una mica massa cridanera.

Explicant-ho així, algú podria arribar a pensar que les causes són més aviat per raons culturals i religioses, o potser també per manca de mitjans econòmics. En absolut! A les grans ciutats com Dakar, Nouakchott o Bamako, per citar algunes capitals importants, la nit de Nadal se celebra amb balls per tot arreu, a l'estil occidental, tot i ser una zona de confessió majoritàriament musulmana. Val a dir també que a la resta de països del sud del Sàhara, el Nadal és rebut amb molta alegria.

Espero, Marta, que amb aquesta carta coneguis una mica més la manera de viure i de pensar dels mauritans, encara que no t'hagi parlat dels dàtils, dels conreus i altres elements vivencials d'una gran vàlua que també ens ofereix el totpoderós Desert. Del que sí que et parlaré segur, queda, per tant, pendent, és de com se celebren les bodes al país dels "dos milions de poetes".

Una abraçada,
Brahim

de: marta alos@
a: brahim yaabed@

Benvolgut Brahim,

Perdona'm per no haver-te pogut escriure abans, però tot just l'endemà de Nadal me'n vaig anar a passar uns dies a Altron, aquell trosset de paradís que et vaig comentar que hi ha al Pallars Sobirà, i en aquell racó de món no hi ha cobertura de mòbils ni tampoc Internet. Com en el desert, Brahim.

Avui tot passejant pel carrer Major de Lleida he vist en una botiga que venien punts de llibre i n'he comprat un per tu. De tots els que hi havia a l'aparador m'ha cridat l'atenció un en especial que formava part d'una col·lecció de personatges de la cultura popular catalana. Ho endevines? T'he comprat el caganer! És dels autèntics, perquè porta la barretina i la pipa! A sota hi ha l'explicació del folklorista Joan Amades. Afirmava que la figura simbolitza la fertilitat de la terra i el desig de prosperitat de cara l'any nou. Si no recordo malament l'any 2005, l'Ajuntament de Barcelona, que es trobava en aquells moments en ple debat al voltant de l'ordenança de civisme, va decidir que al pessebre que cada any s'instal·la a la plaça Sant Jaume no es col·locaria el caganer perquè la seva actitud podia fomentar l'incivisme. El sentit comú em fa creure que la gent ja sap diferenciar entre la tradició i el civisme, no ho creus tu també així, Brahim?

Saps, llegint la teva carta he descobert el motiu pel qual les persones que provenien de països africans tenien tanta facilitat pels idiomes. Les contínues colonitzacions suposo que també hi hauran influït de manera important. Tal vegada és l'únic que n'heu pogut treure de positiu, si

és que es pot dir així, de tants anys de dominacions. El periodista polonès Ryszard Kapuscinski, que ha passat més de vint anys en aquest continent, assegura que se'n parlen més de dos mil. Quin gran reporter aquest home. Has llegit *Eben*? Parla de la teva ciutat de naixement: Dakar. De l'antiga ciutat colonial, envoltada pel desert. Una ciutat que descriu de colors pastel. Als europeus ens recorda una mica Nàpols o també alguns dels carrers amb sabor antic com és el cas de la ciutat portuguesa de Lisboa. A Kapuscinski, Dakar li fa retornar a la memòria els afores primoters de la Barcelona dels anys seixanta, atapeïda de jardins amb palmeres, xiprers i buguenvíl·lees.

A mi, la silueta d'Àfrica sempre m'ha recordat el cap d'un elefant. Altiva i elegant, d'ànima cànvida. I em pregunto fins quan aquesta Europa decadent, però encara orgullosa del seu passat, seguirà menyspreant-la. Diuen que no hi ha res més fort que l'amor propi i tal vegada Europa començarà a tenir en compte aquest continent el dia que Àfrica confiï en ella mateixa. En el seu potencial humà. Quan finalment arribi al convenciment que pot sobreviure sense el paternalisme subvencionador que només serveix per a engreixar el compte corrent del dictador de torn.

M'enuïja quan comprovo com el qualificatiu "sub-saharià" ha penetrat en el llenguatge mediàtic, i també en el quotidià, quan es vol anomenar algú que prové del sud-africà. Sembla que els mitjans de comunicació s'hagin entossudit a posar aquesta marca d'identificació a tothom qui arriba amb la pell fosca. Quina uniformització es pretén quan hom utilitza aquest eufemisme? Totes les cultures, tots els pobles són iguals? Aquesta simplificació que de cap manera s'apliquen els països europeus, els que es creuen superiors, em treu de polleguera! T'imagines que a algú se li acudís posar en la mateixa balança França i, posem per cas, Anglaterra? La *grandeur* es posaria les mans al cap! I ara que els francesos estan tan sensibles, pobres, experimentant la seva pròpia decadència. Ja els tocava, però! El seu idioma se l'està menjant l'anglès i això fa de mal pair quan durant tants anys han fet mans

i mànigues per tal d'imposar-lo arreu. El teu país i el meu ho sap molt bé. Han volgut engolir les llengües minoritzades i ara és la seva la que tremola davant del gran gegant anglès. I jo, com a catalana, me'n faig un tip de riure!

Situar en el mateix sac semàntic tuaregs i berbers em sembla aberrant. És de suposar, però, que els africans tampoc no deuen estar gaire preocupats amb aquesta imposició de nova fornada. Tot amb tot va ser molt més greu la vivisecció ètnica que els colonitzadors van imposar als pobles colonitzats, marcant línies divisòries com aquell que talla un pastís. Recordo haver-ne parlat amb un berber que ens va guiar durant una travessa pel desert que vaig fer l'any 1992. Havíem acampat a prop de les dunes d'Erg Chebbi tocant a Merzouga. Ja saps que l'Erg és un zona desèrtica immensa i que les seves dunes diuen que poden faronejar de ser les més altes del planeta. Ouladi era fill d'una llarga nissaga de berbers i em comentava que la seva pàtria era el desert. Que per a ell no hi havia fronteres ni camins, només aquells que els estels li anaven indicant. "Mai no abandonaré aquesta sorra daurada", em deia acarasant-la. Aquest noi creia de debò en la seva terra. És per això que és del tot imprescindible que el desenvolupament econòmic, cultural i la defensa de les seves llengües estigui principalment defensada i promoguda pels mateixos africans. L'apropiació en llenguatge jurídic és l'acte pel qual una persona fa seva una cosa, incorporant-la al seu patrimoni. I això és el que els països africans més castigats han d'aconseguir com a objectiu principal. Per quins set sous la Costa d'Ivori o el Camerun toleren que els espoliïn gran part del seu patrimoni com és la fusta provinent de la bubinga, l'iroco o el bolondo?

El continent africà pot exportar i ha d'exportar també la seva cultura. El seu potencial. Dakar, torno a la teva ciutat de naixement, va demostrar l'any 1992 que podia esdevenir referent quan va celebrar la primera biennial d'art contemporani Dak'Art. D'aleshores ençà la capital

del Senegal ha estat un referent d'aquesta disciplina. Bé, potser el congrés cultural panafricà que es va organitzar exitosament fa tot just un any a Addis Abeba, gràcies a l'aliança entre la Unesco i la Unió Africana, arribi a consolidar tots els projectes de futur que els més de tres mil participants es van marcar com a objectiu a assolir.

M'apunto aquest mot que m'has descrit en la teva carta: *guirba*. Doncs, ves per on, la teva *guirba* és alhora la nostra bóta de cuir per al vi i el nostre càntir de fang per a l'aigua. És la riquesa de les llengües i la cultura que hi perviu al darrere de cadascuna el patrimoni que tenim els pobles i que hem de defensar amb les dents si cal. No ho creus?

Un home com Fèlix Martí que fins fa ben poc era el director del Centre Unesco de Catalunya —ara el càrrec em sembla que és a mans de l'Agustí Colomines, i que actualment que és president del comitè científic de Linguapax, fa temps que adverteix que si el patrimoni lingüístic no es protegeix com cal, de les més de sis mil llengües que actualment es parlen al món, d'aquí a finals de segle n'hauran desaparegut la meitat. Saps què vol dir això? Doncs, que cada quinze dies se signarà la defunció d'una llengua. Hi serà la teva en aquest llistat d'enterraments? I la meva? Si tots els éssers humans som iguals, per què jerarquitzem i discriminen algunes de les llengües que aquests parlen? L'escriptor Bernardo Atxaga, és el pseudònim de Joseba Irazu, obre la primera pàgina del seu darrer llibre *El fill de l'acordionista* amb aquest primer paràgraf d'un poema seu: “Així moren/ les paraules antigues: talment volves de neu/ que vacil·len en l'aire/ abans de caure a terra/ sense cap lament. Hauria de dir: callant”.

Fa pocs mesos que s'ha publicat un mapa lingüístic de Lleida. Li he donat una ullada i hi he trobat dues de llengües que m'has apuntat en la teva carta i que són força parlades a la meva ciutat: el *hassaniya*, la del teu pare, i el *wòlof*, la de la teva mare. Pel que lleigeixo, la llengua del teu pare, malgrat és parlada pel 95%

dels mauritans, no és oficial en cap Estat, ni tan sols a Mauritània, on han erigit l'àrab estàndard com a llengua oficial per motius d'identificació amb la resta de països de l'islam. En canvi, la de la teva mare, el *wòlof*, com que és una llengua parlada pel poble dominant dins de l'Estat s'ha aconseguit que, conjuntament amb el francès, esdevingui també llengua oficial. Al·leluia!

Una abraçada,

(Per cert com es diu “abraçada” en *hassaniya*? I en *wòlof*?)

Marta

de: brahim yaabed@

a: marta alos@

Benvolguda Marta,

Quina il·lusió m'ha fet quan m'has dit que m'havies comprat un caganer! L'espero amb impaciència! Però quina llàstima, d'altra banda, la decisió que em comentes per part de les autoritats municipals de la ciutat comtal respecte a aquesta figura emblemàtica del vostre pessebre. Com poden pensar que la gent és tan curta de gambals per a no saber distingir entre la simbologia cultural i les barrabassades dels incívics?

No acabo d'entendre per què els catalans sempre heu de ser tan complaents amb els altres, tan primmirats, fins i tot per davant dels propis costums i tradicions. Tot i que sens dubte l'altruisme és una virtut, estic fart de l'abús que en fem. Això de treure el caganer del pessebre al·legant motius de civisme, em recorda la facilitat que tenim de canviar d'idioma quan l'interlocutor de torn és castellanoparlant, sigui aquest immigrant o encara que faci vint anys que viu a Catalunya. I aleshores ens queixem de la manca d'integració dels nouvinguts, organitzant debats, fòrums i, a més a més, trobades de convivència per tal de trobar solucions als problemes que nosaltres mateixos, en bona part, hem ajudat a cimentar. Sense anar gaire lluny, com ens hem conegut tu i jo, Marta? En una trobada d'aquestes, oi? En fi, aquest tema el deixo córrer per ara. El tornaré a treure, si et sembla bé, una mica més endavant.

Fixa't bé, Marta, per tranquil·litzar-me per la impotència que a voltes em provoca la manca d'autoestima dels

catalans com a col·lectiu, m'he servit un got de te amb menta per no seguir escrivint amb el cap baix. Has tastat mai el te amb menta a la mauritana? I a la senegalesa? Ara em ve a la memòria una beguda molt recomanable per enaltir els ànims i molt poc coneguda de l'Àfrica de l'oest que es diu *quinquilibà*. N'has sentit a parlar? Diguem-ne que és una mena de cafè africà. És que no em vull entristir amb tanta nostàlgia del meu continent. Tanmateix, parlar de Kapuscinski, dubto que em distregui de les meves enyorances. Encara que no l'hagi llegit gaire, el conec molt bé arran del premi Príncep d'Astúries que li van atorgar no fa gaire. Justament per aquest motiu m'he pogut assabentar millor de les seves obres. I segons els comentaris i articles de premsa que vaig llegir en el seu moment, *Eben* és un llibre espectacular.

I malgrat haver posat en perill la seva pròpia vida per obsequiar-nos amb una radiografia excel·lent del continent bressol de la humanitat, Kapuscinski no ha aconseguit persuadir el primer món sobre la pobresa endèmica que des de fa anys i panys fustiga la terra dels negres. Les nostres arrels. Si no és per això, de cap manera no em puc explicar l'aquiescència de l'opinió pública en general.

Però tampoc no ho han aconseguit d'altres: els mateixos intel·lectuals africans del segle xx, com el gran professor senegalès Cheikh Anta Diop o l'escriptor nigerià Chinua Achebe, per citar-te'n uns quants, passant per George Padmore, Aimé Césaire, Léopold Sédar Senghor, i moltíssims altres com el mític Nelson Mandela, no han aconseguit portar l'Àfrica fins al lloc que es mereix. Ni tan sols els grans enamorats occidentals del continent negre han pogut amb els seus relats, salvaguardar-lo de les terribles conseqüències de les dictadures i de l'espoliació que, des de temps immemorials, està patint.

Tot i així, els africans, però, no haurien de continuar burxant en el passat per tractar de solucionar el desastre actual. Potser del passat podrien rescatar la memòria dels líders que, per patriotisme, van perdre tràgicament la vida. Aquests patriotes, com l'Amical Cabral i Tomas Sancara,

es mereixen, per la seva lluita personal, un lloc especial en la història africana, com a Catalunya ens recorda per exemple la figura de Rafael Casanova.

En una carta anterior em preguntaves, Marta, com l'Àfrica aconseguiria aixecar el cap. I ves per on tu mateixa m'has donat la resposta: la confiança en ella mateixa i en la seva gent. En definitiva, una injecció d'autoestima. Però reconec també que no deu ser fàcil per a una comunitat racial enorgullir-se d'ella mateixa quan la història l'ha tingut massa anys emmudida, lligada de peus i mans, i obligada amb xurriaques a subsistir dins d'una gàbia de vidre. Marta, no ho veus així tu també? L'Àfrica des de fa ja massa anys s'ha convertit en el parc zoològic de la resta del món, on l'home negre només forma part d'un paisatge salvatge. Perquè, a més a més, fixa't bé el que et dic, Marta, la meua opinió ve corroborada clarament pel fet que milions i milions d'africans sobreviuen gràcies a les caravanes solidàries i a la pràctica de les polítiques del peix al cove d'ençà que a finals del segle XIX va tenir lloc la famosa conferència de Berlín intitulada, ni més ni menys, "La partició de l'Àfrica". Però els africans un dia o altre haurem de superar el nostre complex d'inferioritat que ens van inculcar a la força, i arribar a la conclusió i a la convicció que podem viure amb pau, dignitat i orgull.

Està clar que mai no serem respectats si no prenem les regnes del nostre futur. Ningú no ens traurà d'aquest malson si no és a partir de la nostra pròpia abnegació i del nostre esforç intel·lectual conjuminat amb la nostra suor.

I per assolir una Àfrica digna i pròspera, els emigrats del continent hi podem i hem de jugar un paper transcendental. Justament l'associacionisme d'immigrants al primer món pot, amb escreix, encapçalar el camí que portarà Àfrica fins a la nostra Itaca particular. Ho puc dir així?

Des del meu humil parer, crec que la solució dels problemes de l'Àfrica passa, necessàriament, per la valentia de revisar el mapa de les fronteres del nostre continent i

per a recompondre tota l'estructura geogràfica de manera més equitativa des del punt de vista ètnic. El traçat de les fronteres actuals, fruit d'aquell Congrés de Berlín, ha estat esberlador i només ha servit per a separar famílies i per a dividir territoris, de tal forma que qualsevol espurna de conflicte que es pugui originar entre tribus diferents, però que ara com ara pertanyen al mateix país artificial que uns irresponsables van crear, pot desencadenar una guerra civil. La prova d'això, Marta, és que en aquesta zona del planeta, malauradament sempre hi ha algun conflicte bèl·lic. No cal que et recordi els genocidis de Rwanda i els de Libèria de no fa gaire temps, o ara mateix els conflictes armats del Congo i del Txad, entre d'altres. No em consta que ningú fins ara hagi posat en entredit la configuració limítrofa vigent, suposo que per considerar el risc de noves discussions que tot plegat això suposaria. Però no tinc cap mena de dubte que la configuració original pot representar la clau de volta de la revolució que necessita l'Àfrica per exposar la seva voluntat de pacificació i també per a fer-se un lloc destacat dins del món globalitzat del qual actualment es troba exclosa.

Marta, com ja pots imaginar a través de les meves paraules, la situació d'Àfrica en general, i dels negres que hi viuen en particular, m'entristeix moltíssim. Però també em desconsola la indiferència de la resta dels pobles del món davant l'abandó del poble negre. És aquesta una mostra de proïsme?

Una abraçada,
Brahim